

Döbrössy János

2025. október 15.

# Ritmikai képeségfejlesztés

# Képességfejlesztés helye a tanítási folyamatban:

1. Képzetkialakítás (előkészítés) – sok-sok tanóra (3-4-5-6 óra alatt, az új zenei elem komplexitásától függően)  
Új ritmust tartalmazó dalok éneklése, tanítása (ritmustapssal együtt, ritmuselvonással is)
2. Új ismeret átadása – 1 tanóra alatt  
új ritmikai elem megtanítása/tudatosítása. = Ismeretnyújtás.
3. Képességfejlesztés (gyakorlás) – sok-sok tanóra során
  - Egyre nehezedő fokozatban: felismerés (hallás után),  
lejegyzés,  
reprodukció.

Automatizmus kialakítása = készség

# Képességfejlesztés helye egy tanítási óra felépítésében:

1. játékos légzőgyakorlat, beéneklés, dalcsohor/dalfűzés (ismétlő dalok) + **JÁTÉK!**
2. új anyag átadása (+**JÁTÉK**, ha gyermekjátékdalt tanítottunk új anyagként)
3. képességfejlesztés (gyakorlatok sokasága) – dallami és ritmikai területet tekintve egyaránt, minden órán + ebben órarészben felhasznált dalokhoz kapcsolódó **JÁTÉK!**  
Lehetőleg minden zenei ismeretet énekes anyagból kiindulva, vagy abba visszahelyezve gyakoroltassunk!
4. zenehallgatás
5. az óra új anyagának ismétlése (új dal eléneklése/ új zenei ismeret ismétlése, átbeszélése)
6. óra értékelése

**Képességfejlesztés  
során fontos:**

Gyakorlat korosztálynak és aktuális  
fejlettségi szintnek megfelelő  
előkészítése!

Fokozatosság elve!

Minden feladattípus sokszor,  
sokféleképpen történő  
gyakoroltatása!

# Képességfejlesztés

Képességfejlesztés során a következő területek közötti kapcsolatot erősítjük:

**H** (hang, hangzás)

Pl. tapssal, kopogással, ritmushangszerrel

**N** (név)

Ritmus gyakorlóneveivel (tá, ti-ti, szin-kó-pa stb.)

**J** (jel, jelölés)

Pálcikaritmus (füzetben, kottában), nyomtatott ritmusjelölések

## Felismerés/ felismertetés

### H-N

## Felismerés előkészítése (H-H, N-N):

- **H-H:**
  - ✎ feladatpéldák: utánzás, visszhang v. „papagáj”, „ping-pong” vagy staféta, bújtatás, csendjáték
- **N-N:** H-H-gal azonos játékok, ritmusnevekkel.
  - ✎ feladatpéldák: tanítói ritmustaps, ritmusnevekkel – gyerekek ritmusnevekkel visszhangozzák

**TANÍTÓ MINDIG ÜSSE A MÉRŐT!**  
(lábával dobbantva)

## Felismerés/ felismertetés

### H-N

## Felismerés (H-N):

- **H-N:** kezdetben – amíg friss az új ismeret – jól ismert dal kezdőmotívuma, később ismeretlen ritmusmotívum
- **Mozzanatsor/algorithmus:**
  - szöveges ének (motívum terjedelemben, később rövidebb, teljes gyermekdal)
  - motívum dúdolása
  - dúdolás + (szöveghez alkalmazkodó = ritmus) taps
  - csak taps (magukban gondolják a dallamot)
  - taps + ritmusnév
  - (csak ritmusnév)
- ✎ feladatpéldák: dalok utóritmizálása, nevek ritmizálása, beszélgetés ritmizálva (tanító kérdez – ritmustaps is, gyerek válaszol – ritmustaps is)

**TANÍTÓ MINDIG ÜSSE A MÉRŐT!**

(lábával dobbantva)

## Lejegyzés

### H-N-J

## Lejegyzés előkészítése (J-J, N-J):

- **J-J:** másolás
  - ✎ feladatpéldák: pálcikaritmusról – pálcikaritmusra (vonalrendszerbe írva), betűjelről – pálcikaritmusra, pálcikaritmusról – betűjelre
- **N-J:**
  - ✎ feladatpéldák: utóritmizálás, tollbamondás (tanító tapsol, mondja hangosan ritmusnévvel – gyerekek leírják)

**TANÍTÓ MINDIG ÜSSE A MÉRŐT!**  
(lábával dobbantva)

# Lejegyzés

## H-N-J

### Lejegyzés (H-N-J):

- Kezdetben ismert dal kezdőmotívuma **H-N-J**
- ↳ feladatpéldák: tanító ismert dal ritmusmotívumát tapsolja – gyerekek visszhangozzák, közben mondják hangosan ritmusnévvel – leírják pálcikaritmussal az ötvonalas rendszerbe (felismerés mozzanatsora, kiegészítve a lejegyzéssel.)
- Később ismeretlen motívum **H-N-J**
- ↳ feladatpéldák: tanító ismeretlen ritmusmotívumot tapsol – gyerekek visszhangozzák, közben mondják hangosan ritmusnévvel – leírják pálcikaritmussal az ötvonalas rendszerbe
- Ellenőrzés, visszaolvasás (**J-N-H**) előkészíti a reprodukciót (**J-N-H**) is.

**TANÍTÓ MINDIG ÜSSE A MÉRŐT!**

(lábával dobbantva)

# Reprodukció

## J-N-H

### Reprodukció (J-N-H):

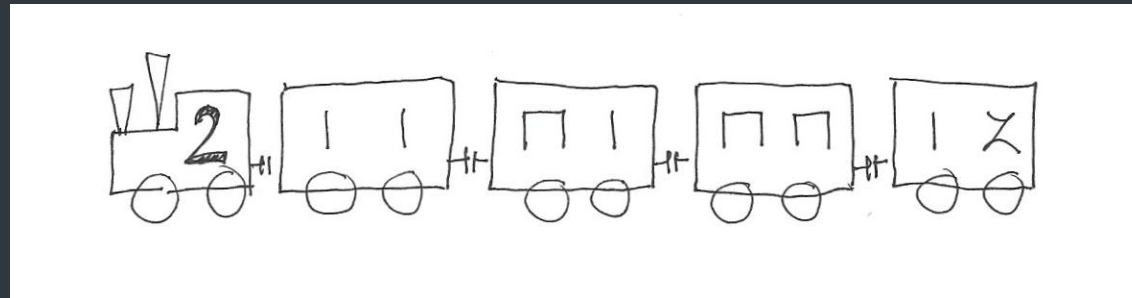
- J-N-H:
  - **algoritmus/mozzanatsor:** A H-N-J (lejegyzés) fordítottja, tehát:
    - olvasás ritmusnévvel
    - olvasás ritmusnévvel + taps
    - csak taps
  - ✎ feladatpéldák:
    - dalkezdő motívumokkal, később: dalzáró, majd dal közepén található motívumokkal. (fokozatosság elve!)
    - tanító által gyártott, szakszerűen megszerkesztett ritmuskártyákkal.  
(etalon: 2 db 2/4-es ütembe rendezett, már ismert ritmusokkal. Nagyobbaknál lehet: 3/4-es ütemmutató, 4/4-es ütemmutató is!)

**TANÍTÓ MINDIG ÜSSE A MÉRŐT!**  
(lábával dobbantva, asztalon koppintva)

# Feladatok

## 1. Ritmusvonat – memóriafejlesztő játék, J-N-H

- A táblán egy vonat, mindegyik vagonban kétnegyedes ütemnek megfelelő ritmusok.
- Felállva kezdi az osztály a gyakorlatot: Először tapsolja mindenki közösen, hangosan mondják ritmusnévvel (minimum kétszer) a ritmussort, majd mindegyik eltapsolás ELŐTT letöröl a tanító egy ütemnyi ritmust. A gyerekeknek a ritmussort úgy kell eltapsolniuk, hogy mindig eggyel több ütemet (majd a végén az egész sort) kívülről tapsolják.
- Ha valaki elrontja, leül.
- Utolsó mozzanatként a memorizált ritmussor leírható a füzetbe is.

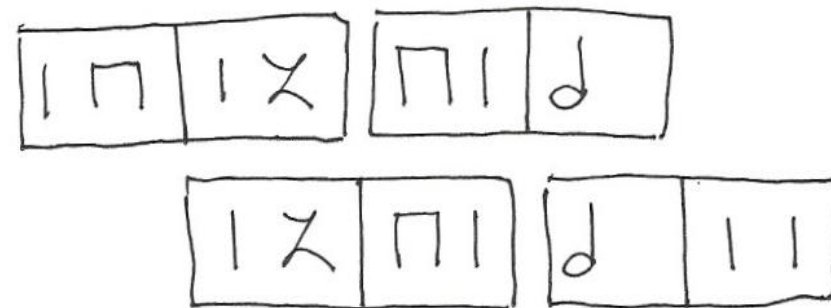


Tanító mindig üsse a mérőt!  
(lábával dobbantva)

# Feladatok

## 2. Ritmusdominó – J-N-H

- A feladat a dominóelv alapján működik.
- Kis, kétnegyedes, két ütem terjedelmű kártyákat gyártunk, amelyeket a dominóelv alapján össze lehet illeszteni.
- Ha kész a sor, tapsoljuk végig, egyenletes mérő hangoztatása mellett.
- Extra: a dominósor ritmusa egy dalritmus, amit ki kell találni, aztán eléneklik, eljátsszák!
- Extra: a ritmussort le kell írni a füzetbe, tanítói minta alapján



**TANÍTÓ MINDIG ÜSSE A MÉRŐT!**  
(lábával dobbantva)

# Feladatok

## 3. Ritmuslabda – J-N-H

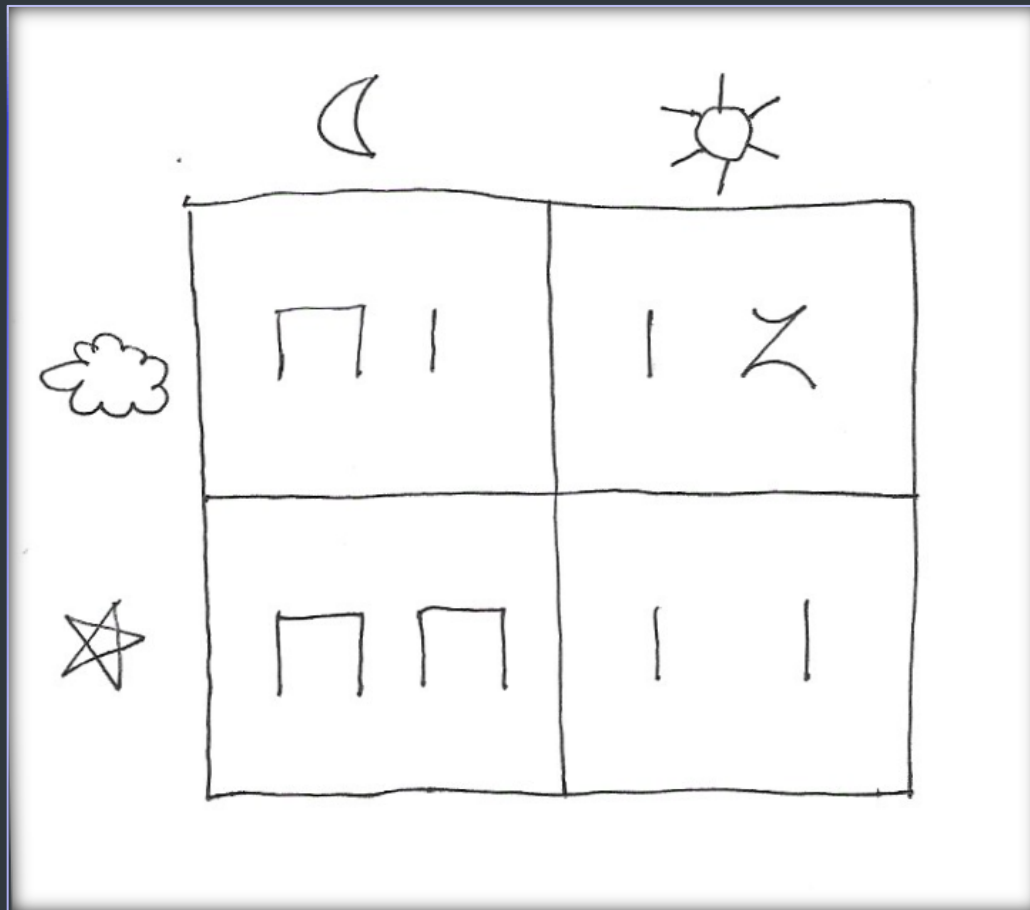
Egy nagyobb gumilabdára olyan papírcsíkokat ragasztunk, amelyek mindegyikén két darab, kétnegyedes ütembe rendezett pácikaritmusok láthatóak. Tetszőleges mennyiségű papírcsíkkal dolgozhatunk. (Kezdetben egyszerűbb ritmusokat használjunk, később lehet mindig aköré a ritmus köré rendezni a papírcsíkokon szereplő ritmusokat, amelyiket gyakoroltatni szeretnénk.)

Körben ülve érdekes játszani, de a frontális oktatásban megszokott teremrendezés is megfelelő (bár úgy a hátsó sorokat nehezebb bekapcsolni a játékba).

Pedagógus elolvas egy, a labdára írt ritmussort (négy mérőütésnyi – amit a lábával hangosan érzékeltet), majd odadobja az egyik tanulónak a labdát, mialatt a többi gyerek hangosan (pedagógusi mérőre), tapssal hangoztatja a pedagógus által felolvasott ritmussort.

A gyerek, aki a labdát kapta, ugyanígy jár el: felolvassa mérőütéshez igazodva a ritmussort, s mialatt a labdát visszadobja a pedagógusnak, a többiek hangosan tapsolják és mondják az elhangzott ritmussort. (Körben ülve azért is jobb játszani, mert úgy a gyerekek egymásnak is könnyedén tudják passzolni a ritmuslabdát.)

# Feladatok



**TANÍTÓ MINDIG ÜSSE A MÉRŐT!**  
(lábával dobbantva)

## 4. Bűvös négyzet – J-N-H

- A négyzet vízszintes és függőleges sorait és oszlopait először a jelöléseknek megfelelően végig eltapsoljuk (pl. először hold sor, aztán napocska és így tovább), mérővel (!), a gyerekekkel együtt,
- majd egy tetszőleges sort kiválasztunk, a sor ritmusait meg nem nevezve hangoztatjuk azt (mondjuk tapsolással, de lehet kopogni, csettinteni, ritmushangszeren játszani stb.),
- a gyerekeknek pedig ki kell találniuk, hogy melyik jelhez kapcsolódó sort/oszlopot hangoztattuk.
- Az a gyerek tapsolhatja a következő ritmussort, aki a jó megfejtést mondta. Vagy: jelentkezés alapján választunk.

# Feladatok

Tanító Mindig Üsse A Mérőt!  
(lábával dobantva)

## 5. Vedd át az osztinátót! – H-N (utóbbi fejen)

- A pedagógus folyamatosan tapsolja ugyanazt a ritmussort, aminek a tapsolásába bekapcsolódik az osztály is. Kezdetben két, kétnegyedes ütembe rendezzük a ritmusokat, egyszerűbb ritmusértékeket használjunk. (pl.: tá tá titi tá) Ha egyenletes és mindenki a pedagógussal egyszerre tapsol, a pedagógus vált (tempón belül), az osztály pedig próbálja átvenni az új ritmussort. Ezt ismétljük többször egymás után, mindig új, kétszer kétnegyedes ritmussort hangoztatva.
- Nehezítés: ha nem csak a ritmussoron változtatunk, hanem testhangszert is váltunk.
- Nehezítés 2: csukott szemmel csinálja végig az osztály a testhangszerrel nehezített játékot. Ritmusérzék-fejlesztés + hangszínhallás fejlesztése is!

# Feladatok

TANÍTÓ MINDIG ÜSSE A MÉRŐT!  
(lábával dobantva)

## 6. Ritmusbújtatás – J-N-H

- Tanító kétnegyedes ütemmutató szerint, ritmussorokat ír a táblára (4, v 8 ütemeseket, osztálytól függően)
- A gyerekek tapsolják + hangoztatják ritmusnévvel
- A gyerekek csak tapsolják
- Játék: jelzésre a ritmus elbújik, csak magukban gondolják, majd újabb jelzésre megint hangos lesz a ritmussor. A jelzés két ütemenként (motívumonként) történjen.

(Négy ütemes ritmussor esetében értelemszerűen vagy egy néma + egy hangos motívum lesz - vagy fordítva -, vagy a ritmussor elejéről ismétlik a gyerekek. Ez utóbbi tanácsos a folyamatos játék érdekében.)

# Feladatok

Tanító mindig üsse a mérőt!  
(lábával dobbantva)

## 7. Ritmusvisszhang – H-N (-J)

- Tanító kétnegyedes ütemmutató szerint, ritmussorokat tapsol (először csak két ütem terjedelemben, később ez bővíthető)
  - Szabály: a ritmussor ne végződjön nyolcadra!  
(A nyolcad folytatást feltételez, nehéz ismételni visszhangszerűen)
- A gyerekek visszatapsolják, közben hangoztatják ritmusnévvel

(Ezt többször, nyolc-tíz, mindig más két ütemes ritmusmotívummal játsszák.)

- Extra: az utoljára tapsolt ritmusmotívumot leírják a füzetbe!  
(munka előkészítése fontos!: ritmusvisszhang feladatvégzése előtt a füzetmunkát előkészíti a tanító úgy, hogy az ötvonalas rendszerbe felírják a gyerekek az ütemmutatót és az üres ütemeket – a későbbi diktálás ütemszámának megfelelően –, záróvonallal a végén. Leírás előtt az utolsó két ütemes ritmussort még egyszer eltapsolja a tanító, gyerekek visszhangozzák, majd leírják a füzetbe.)

# Felhasznált irodalom

- Réti Anna-Döbrössy János (szerk. 2012): *Az ének-zene tantárgy-pedagógiája*. Elte Eötvös Kiadó
- Pappné Vencsellői Klára (2007): *Ének-zene tantárgypedagógia*. Pedellus Tankönyvkiadó
- Dévai Adrienn és Kismartony Katalin ppt-je nyomán

Köszönöm a figyelmet!